

Szlaki i trasy turystyczne po Sejneńszczyźnie

Po terenie powiatu sejneńskiego i gminy Płaska przebiega 21 lądowych znakowanych szlaków turystycznych. Są to: szlaki piesze, rowerowe, ścieżki edukacyjne i szlak konny. Ich łączna długość wynosi 745,5 km.

Na Suwalszczyźnie, podobnie jak w całej Polsce najdłużej funkcjonują turystyczne szlaki piesze należące do sieci Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Pierwsze szlaki powstały już przed II wojną światową. W 1933 roku wyznakowane zostały trzy szlaki turystyczne z Suwałk do Wigier. Rok później długość szlaków znakowanych przekraczała 80 km. Od 1935 roku Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Suwałkach opiekował się już siedmioma szlakami turystycznymi prowadzącymi z Suwałk do okolicznych jezior.

Przez teren powiatu sejneńskiego i gminy Płaska przebiega 12 szlaków pieszych, o łącznej długości 344 km. 10 z nich należy do sieci PTTK. Tylko jeden został oznakowany i znajduje się pod opieką innej organizacji. Jest to szlak nr 11 Bocianisko: Mikaszówka – Rubcowo, którego twórcą jest Fundacja „Harcerska wola”.

Z pomocą szlaków pieszych można dotrzeć do prawie wszystkich zakątków omawianej krainy, jednak największe ich zagęszczenie występuje w strefie Kanału Augustowskiego, wokół wsi Giby oraz w Wigierskim Parku Narodowym. Szlaków pieszych nie ma w okolicy Krasnopola.

Trasą o charakterze międzyregionalnym jest 210-kilometrowy szlak czerwony (nr 1) z Jastrzębnej (przystanek PKP) przez Sejny do Rakówka koło Gołdapi. Na opisywane tereny szlak dochodzi z gminy Lipsk i ma następujący przebieg: Bartniki (gmina Lipsk) – Lubinowo – Gruszki – śluza Tartak – Rygol – Brożane – uroczysko Wielki Bór – Giby – rezerwat „Tobolinka” – Zelwa – rezerwat „Kukle” – Wigrzańce – Berżniki – Półkoty – Sztabinki – Zaleskie – Sejny – Babańce – Klejwy – Żwikiele – Smolany – Sejwy – Szlinokiemie – Puńsk – Szolwany – Zaboryszki (gmina Szypliszki). Krajobrazowo, przyrodniczo i kulturowo jest to najbardziej atrakcyjny szlak opisywanego obszaru. Prezentuje wszystkie typy krajobrazu i drzewostanu. Pozwala zapoznać się z różnymi typami miejscowego osadnictwa oraz rodzajem zabudowy i stylami w budownictwie wiejskim (wsie puszczańskie, wsie okolic Berżnik i Puńska, pozostałości po dworkach ziemiańskich – Klejwy, Szejpiszki, Sejwy). Ponadto poznajemy

najbardziej wartościowe zabytki kultury materialnej (Kanał Augustowski, Bazylika NNMP w Sejnach, ratusz i synagoga w Sejnach, kościoły (Giby, Berżniki, Smolany, Puńsk) i zbiory muzealne (Muzeum Ziemi Sejneńskiej w Sejnach, Muzeum Etnograficzne i Skansen w Puńsku).

Z Augustowa do Mikaszówki wytyczone są 3 piesze szlaki regionalne:

– Szlak żółty (nr 3) biegnie z Augustowa przez: rezerwat „Jezioro Kalejty”, Strękowiznę, uroczysko Powstańce, jezioro Busznica, Danowskie, Sarnetki, Tartaczysko, Frącki, Okółek, Dworczyso, Brożane, Rygól do Mikaszówki (62 km). Za miejscowością Tobołowo szlak wchodzi na teren gminy Giby, dalej przecina Równiny Frąckowską i Mikaszewską zgodnie z nurtem Czarnej Hańczy. Na trasie obserwujemy, w jaki sposób rzeka zmienia swoje oblicza; od wypłyceń w okolicach wsi Tartaczysko, po głębokie zakola okolic Mikaszówki. Na szlaku spotkamy gospodarstwa agroturystyczne oraz ostatnie, pojedyncze przykłady „borowego” (miejscowego) budownictwa drewnianego (Sarnetki, Tartaczysko, Okółek, Rygól, Mikaszówka). Przebieg szlaku jest poprawnie oznakowany, brak tu profesjonalnej bazy noclegowej i gastronomicznej.

– Niebieski szlak (nr 4) prowadzi z Augustowa do Mikaszówki przez puszczańskie ostępy rzadko zamieszkałe przez ludzi: Augustów, jezioro Sajno, Sajenek, uroczysko Stara Ruda, uroczysko Burakowa Luka, uroczysko Królowa Woda, Hanus, gajówkę Słoneczna Przyszość, Borek, Gruszki, śluzę Sosnowek do Mikaszówki (55 km). Jest to typowy szlak

przyrodniczy, który ukazuje różne typy, w dużym stopniu naturalnych, drzewostanów i roślinności Puszczy oraz ostoje zwierzyny i ptactwa leśnego. Na opisywanym terenie trasa biegnie od rezerwatu „Kurjańskie Bagno”, przez uroczysko Królowa Woda, obrzeża rezerwatu „Starożyn”, Gruszki do Mikaszówki. Ostatni odcinek szlaku prowadzi wzdłuż Kanału Augustowskiego obok śluz Sosnowek i Mikaszówka. W tej ostatniej miejscowości uwagę przyciąga drewniany kościół parafialny z początku minionego stulecia. Trasa jest poprawnie oznakowana, istnieje możliwość noclegów i wyżywienia w prywatnych kwaterach wsi Gruszki i Mikaszówka.

– Najkrótszym jest szlak zielony (nr 5) – prowadzi z Augustowa do Mikaszówki wzdłuż Kanału Augustowskiego: Traktem Napoleońskim, potem przez Wojciech, Studzieniczną, stanicę wodną PTTK Swoboda, rezerwat „Stara Ruda”, Kanał Czarnobrodzi, Czarny Bród, jezioro Serwy, Gorczyce, Płaską, śluzę Paniewo, rezerwat „Perkuć”, jezioro Mikaszewo, dawną bindugę Jazy do Mikaszówki (39,5 km). Za rezerwatem „Stara Ruda” szlak biegnie przez teren gminy Płaska. Jest to najładniejszy szlak wzdłuż Kanału Augustowskiego. Oprócz walorów przyrodniczych pokazuje przede wszystkim piękno krajobrazu puszczańsko – jeziernego, min. zachwycające swoim urokiem jeziora Mikaszewo i Serwy oraz rezerwat „Perkuć”. Na trasie podziwiamy poszczególne śluzy Kanału z największą, dwukomorową śluzą Paniewo. Jest to też najlepiej zagospodarowany turystycznie szlak Puszczy Augustowskiej z licznymi miejscami noclegowymi (hotele, pensjonaty, kwatery turystyczne), pola biwakowe, sezonowe i całoroczne punkty gastronomiczne (Wojciech, Przewięź, Studzieniczna, Płaska). Szlak zielony w największym stopniu pokrywa się z istniejącymi znakowanymi trasami rowerowymi. Przez Puszcę Augustowską został wytyczony szlak czarny (nr 6), łączący jeziora bliżeńskie (gmina Nowinka) z jeziorem Serwy i Kanałem Augustowskim. Jego przebieg to: Danowskie – Kopanica – Tobołowo – Serski Las – jezioro Serwy – Sucha Rzeczka – szosa Sucha Rzeczka – Żyliny – Płaska (20 km). Za miejscowością Tobołowo szlak wchodzi na teren gminy Płaska. Jest to typowy szlak krajobrazowy (leśno – wodny) z elementami wiejskiej architektury oraz fragmentem Kanału. W obrębie jeziora Serwy łączy on szlaki suwalsko – wigierskie z augustowskimi. Jest poprawnie oznakowany, ze stosunkowo dobrze rozwiniętą bazą noclegowo – gastronomiczną na początku i końcu trasy (otoczenie jeziora Serwy).

W całości przez teren powiatu sejneńskiego biegnie niebieski szlak (nr 2), wiążący szlaki wigierskie z Pojezierzem Sejneńskim: uroczysko Węgał (koło wsi Mikołajewo) – Maćkowa Ruda – Wysoki Most – Karolin – Wierśnie – Giby – Pomorze – Posejnele – Grudziwyszczyna – Sejny (35 km). Trasa nosi nazwę „Szlaku Dziesięciu Jezior” albowiem przebiega przez jeziora zgrupowane w okolicach wsi Jezioroki oraz grupę jezior gibiańskich. Jest to trasa atrakcyjna krajobrazowo – przykłady moren czołowych i dennych, pagórków kemowych, ozów, różnorodne typy drzewostanów – od olsów, po bory mieszane i sosnowe. Ponadto spotykamy tutaj ślady kultury materialnej dawnej mozaiki etnicznej tychże ziem: staroobrzędowcy, ewangelicy, starozakonni, katolicy, Żydzi, Rusini, Litwini, Rosjanie, Niemcy i Polacy. Szlak jest dobrze oznakowany; na trasie znajdziemy liczne kwatery prywatne oraz miejsca noclegowe w ośrodkach wypoczynkowych i obiektach świadczących usługi hotelowe (Giby, Posejnele, Sejny), w sezonie letnim funkcjonują ogólnodostępne punkty gastronomiczne.

Na terenie gminy Sejny znajduje się szlak czarny (nr 8), prowadzący z Dworczyńska do przejścia granicznego w Ogrodnikach: Dworczyńska – Sztabinki – Krasnogruda – Dusznica – Hołny Mejera – przejście graniczne Ogrodniki (9,5 km). Jest to fragment w/w Europejskiego Dalekobieżnego Szlaku Pieszego E-11. Szlak jest krótki, z pięknymi widokami ze wzgórz morenowych na jeziora: Pierć, Sztabinki, Dubielnik, Hołny. Na wschodnim brzegu jeziora Sztabinki znajduje się cmentarz staroobrzędowców (czynny), zaś w Krasnogrudzie pozostałości dawnego drewnianego dworku rodziny Kunatów, spokrewnionej z rodziną poety Czesława Miłosza. Szlak jest poprawnie oznakowany, po drodze spotykamy gospodarstwa agroturystyczne, a w pobliżu granicy miejsca noclegowe i punkty gastronomiczne (Hołny Mejera).

Dookoła jeziora Pomorze biegnie czarny szlak (nr 7): Aleksiejówka (koło Gib) – Posejnele – Kukle – Zelwa (12 km). Jest to typowy szlak łącznikowy wiążący na terenie Sejneńszczyzny szlaki suwalsko – wigerskie z augustowskimi (niebieski z czerwonym). Z trasy mamy piękne widoki na jezioro Pomorze i Kunis, w dolinie rzeki Kunisianki możemy obserwować bobrowe żeremia i miejsca łęgowe wodnego ptactwa, w sąsiedztwie znajdują się 2 rezerваты przyrody. Warto zwrócić uwagę na zmiany w krajobrazie, gdyż jest to teren przejściowy pomiędzy połudowaniami morenowymi Pojezierza Sejneńskiego, a sandrem augustowsko – druskiennickim. Szlak jest poprawnie oznakowany z dobrze rozwiniętą infrastrukturą turystyczną: dużą ilością miejsc noclegowych o standardzie hotelowym z całoroczną gastronomią (Posejnele, Kukle, Zelwa), wypożyczalniami sprzętu pływającego oraz dwoma ogólnodostępnymi plażami.

Na terenie Wigerskiego Parku Narodowego znajdują się trzy szlaki piesze: czerwony (nr 9) Wysoki Most – Sernetki – Wysoki Most, czarny (nr 10) Wysoki Most – Dziewiętnasty kilometr i zielony „Wokół Wigier” (nr 11).

Przez teren Sejneńszczyzny przebiega fragment „Europejskiego dalekobieżnego szlaku pieszego E-11”. Docelowo miał on przebiegać z Amsterdamu do Rygi. Na terenie Polski ta międzynarodowa trasa wykorzystuje istniejące szlaki piesze PTTK. W związku z powyższym szlak ten nie ma swoich własnych oznakowań i jednego koloru. Jeżeli dany szlak stanowi część trasy E-11, wtedy na grotach drogowskazów szlaków pojawia się symbol „E-11”. Przez omawiany teren trasa E-11 wykorzystuje szlak niebieski na odcinku Węgał – Giby, potem szlak czerwony na odcinku Giby – Dworczyńska i w końcu szlak czarny Dworczyńska – Ogrodniki. Trasa E-11 kończy się na polsko – litewskim przejściu granicznym w Ogrodnikach. Wydaje się raczej mało prawdopodobne przedłużenie tego szlaku na teren Litwy. Obecnie projektuje się raczej długodystansowe trasy rowerowe. Idea szlaku E-11 powoli odchodzi w zapomnienie. Trasa E-11 często jest mylona z międzynarodowym szlakiem rowerowym R11, który również przebiega przez omawiany obszar.

SZLAKI PIESZE

Szlak nr 1 Suwalski gigant. Znaki czerwone: Jastrzębna PKP, Sejny, Gołdap (217 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Lubinowo, Gruszki, Rygoł, Giby, Zelwa, Berżniki, Sejny, Smolany, Puńsk, Węgielnia (94 km).

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki** (tylko odcinek na terenie województwa podlaskiego, tj. Jastrzębna – Rakówek: 168,4 km).

Nr w ewidencji PTTK: **PL/WM-17c**

Rok pierwszego znakowania: **1979**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: 2006, wymaga odnowienia. Zdarza się, że na ważnych skrzyżowaniach i zakrętach brak znaków. Planowany do odnowienia w 2009 roku.

Typ: **szlak regionalny**. Na odcinku Giby – Dworczyisko (21,7 km) szlak międzynarodowy – fragment trasy E-11.

Krótki opis krajoznawczy:

Jest to najdłuższy pieszy szlak turystyczny na Suwalszczyźnie, stąd określany jest mianem „giganta”. Jego początek znajduje się w dolinie górnej Biebrzy, skąd biegnie przez Puszcę Augustowską po Sejny i dalej przez Pojezierze Wschodniosuwalskie, kierując się w stronę Puszczy Rominckiej aż do Gołdapi.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak łatwy do przejścia i przejechania rowerem. Należy podzielić na odcinki, nawet rowerem ciężko przejechać go w jeden dzień.

Warto zobaczyć

Rezerwat Łempis – utworzony w 1983 roku obejmujący 132,21 ha; ochroną objęto polodowcową zatorfioną rynnę z jeziorami: Stulpin Stulpieniuk, Łempiuk i Łempis oraz otaczające je lasy

Berżniki – drewniany kościół z 1819 roku z narożnymi kapliczkami oraz budynkami parafialnymi

Sejny – Bazylika Sejneńska wraz z zabudowaniami dawnego klasztoru dominikanów, kościół ewangelicki, Synagoga

Smolany – kościół i budynki dawnego klasztoru reformatorów z 1839 r. wraz z kaplicą – grobowcem Habermanów z 1850 r.

Puńsk – kościół murowany p.w. Wniebowzięcia NMP z 1881 roku, cmentarz ewangelicki i na jego przedłużeniu cmentarz żydowski z kilkoma zachowanymi macewami.

Szlak nr 2, pieszy, Szlak Dziesięciu Jezior. Znaki niebieskie: Uroczysko Węgał, Maćkowa Ruda, Buda Ruska, Wysoki Most, Jeziorki, Karolin, Wierśnie, Giby, Sejny (35 km)

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-2510-n**

Rok pierwszego znakowania: **1990**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2007, stan bardzo dobry**

Typ: Na odcinku Węzwał – Giby szlak międzynarodowy (25,5 km) – stanowi on fragment trasy E-11, na odcinku Giby – Sejny szlak lokalny (9,5 km)

Krótki opis krajoznawczy

Szlak łączy trasy nadwigerskie z sejneńszczyzną. Rozpoczyna się w Wigierskim Parku Narodowym, gdzie można podziwiać różne drzewostany, Przechodzi przez wieś staroobrzędowców. Liczne pagórki urozmaicają podróż. Dalej znajdują się jeziora w Jeziorkach (Ciąg jezior połączonych rzeczką wpadającą do Czarnej Hańczy). Po drodze przeplatają się jeziora i lasy i tak aż do samych Sejn.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak ten polecany jest szczególnie do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej oraz zimą do narciarstwa biegowego. Dużo jezior po drodze daje możliwość schłodzenia się podczas upalnego lata.

Warto zobaczyć

Karalin – kościół w stylu klascystycznym, mający wiele elementów nawiązujących do bizantyjskiego

Giby – kościół p.w. św. Anny, drewniana, dawna molenna staroobrzędowców z Pogorzelca wystawiona w 1913 r.; pomnik ofiar oblawy lipcowej dokonanej w 1945 roku przez NKWD

Rezerwat Pomorze – ochroną objęto ponad dwustuletni drzewostan Puszczy Augustowskiej

Szlak nr 3, pieszy, Od doliny Blizny do Czarnej Hańczy i Kanału Augustowskiego. Znaki żółte: Augustów, Strękowizna, Danowskie, Tobołowo, Sarnetki, Głębok Bród, Frącki, Okółek, Dworczyso, Rygol, Mikaszówka (61,9 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Mikaszówka, Rygol, Dworczyso, Okółek, Tartaczysko, Sarnetki, Tobołowo (33,5 km).

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-254-y**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2003, stan zły, wymaga natychmiastowego odnowienia w związku ze zmianą przebiegu.**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak prowadzi głównie przez Puszcę Augustowską, wynurzając się we wsiach letniskowych, aby dać odpocząć i zadumać się turyście nad pięknym przebytego krajobrazu. Bardzo ładny przejazd jest w słoneczny dzień przez młode lasy prowadzące od Rygola do Dworczyśka.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Trasa bardzo łatwa zarówno dla turystyki pieszej i rowerowej. Rowerem można przejechać cały odcinek w jeden dzień. Wędrówkę pieszą i narciarską należy podzielić na etapy.

Warto zobaczyć

Dworczyso – pomnik ku czci poległych żołnierzy AK z 1943 roku

Szlak nr 4, pieszy, Puszczańskim Matecznikiem. Znaki niebieskie: Mikaszówka, Gruszki, Sajenek, Augustów (55 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Mikaszówka, Gruszki, Sajenek (46,0 km).

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-255-n**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2005, wymaga odnowienia**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak przechodzi przez środek Puszczy Augustowskiej. Dzięki niemu zapoznamy się z partiami puszczy zbliżonymi do pierwotnych ostępów (rezerwy: „Stara Ruda”, „Kurjańskie Bagno”), przejdziemy niedaleko od „Małego Borku”, otrzymamy się o „Starożyn”. Pozwala też poznać należące do najpiękniejszych i największy akwen z grupy jezior augustowskich – Sajno oraz mniejsze, choć równie ładne, wydzielone z niego Jezioro i Staw Sajenek. Trasa przechodzi przez uroczyska, w których przed wiekami znajdowały się niewielkie, tętniące życiem osady: Stara Ruda (po zakładzie odlewniczym), Brzozowe Grądy (gajówka), Kozi Rynek (obozы powstańców 1863 roku i oddziałów AK z ostatniej wojny), Burakowa Luka (gajówka), Królowa Woda (gajówka, karczma, miejsce zażartych walk w 1944 roku) oraz nadal zamieszkałe osiedla leśne: Hanus,

Słoneczna Przyszłość, Borek, Maleszówka. Kończy się ona przy Kanale Augustowskim w Mikaszówce, gdzie można zobaczyć jeszcze jedną z najpiękniej położonych słuz – Sosnowek.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak niebieski jest bardzo łatwy dla turystyki pieszej i dla rowerowej. Są to odcinki gdzie należy przećwiczyć zsiadanie z roweru (okolice Sajna i mały odcinek bagna Lebedziarki). Polecany jest szczególnie na letnie upały, gdyż puszcza daje dużo cienia oraz niezapomniane inhalacje ciepłym zapachem sosen (aromaterapia w SPA nie równa się), polecany szczególnie osobom z nie-domaganiem układu oddechowego. Zimą szlak wyśmienicie nadaje się na trasę narciarską.

Warto zobaczyć

Rezerwat „Kurjańskie Bagno”, „Stara Ruda”

Szlak nr 5, pieszy, Wzdłuż Kanalu Augustowskiego. Znaki zielone: Augustów, Czarny Bród, Sucha Rzeczka, Płaska, Mikaszówka (39,4 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Swoboda, Czarny Bród, Sucha Rzeczka, Płaska, Mikaszówka (27,0 km).

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-256-z**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2004, stan dobry**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak przebiega wzdłuż Kanalu Augustowskiego, jezior włączonych do jego systemu, miejsc atrakcyjnych krajoznawczo i przyrodniczo oraz ciekawych zabytków.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Pieszko jest łatwy do przejścia, rowerowo trudny (na początku szlaku wąska ścieżka wzdłuż kanału, dalej liczne wzniesienia na trasie).

Warto zobaczyć

Gorczyca, Paniewo, Perkuć, Mikaszówka – śluży Kanalu Augustowskiego

Rezerwat „Perkuć” – chroni zbiorowiska leśne oraz zamierające jeziorko

Rezerwat „Starożyn” – utworzony w 1960 roku dla zachowania najpiękniejszych partii Puszczy Augustoskiej,

Szlak nr 6, pieszy, Nad Serwy. Znaki czarne: Danowskie, Kopanica, Tobołowo, Serski Las, Serwy, Sucha Rzeczka (19,7 km)

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-2532-s**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **przed 2003 rokiem, stan zły, wymaga natychmiastowego odnowienia**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Trasa prowadzi nad brzegiem jezior. Dalej Puszcza Augustowską, poprzecinana polami z uprawami tytoniu, wzdłuż linii brzegowej jeziora Serwy (najpiękniejszy odcinek). Szlak pozwala połączyć Danowskie, a więc szlaki węgierskie: czerwony (z Krusznika) i niebieski (z Suwałk) oraz przechodzący żółty (Augustów-Mikaszówka) z zielonym (Augustów-Mikaszówka), a więc ze strefą Kanału Augustowskiego. Trasa wiedzie między brzegiem rynny lodowcowej, wypełnionej misami jezior Blizno, Blizenko i Tobołowo, a ciągami moren. Poznajemy malownicze jezioro Serwy. Nad jego brzegiem są miejsca pamięci narodowej z czasów drugiej wojny światowej oraz miejsca dobre do kąpieli. Po drodze – bardzo atrakcyjnej krajobrazowo – znajduje się wiele miejsc do odpoczynku oraz niezła baza gastronomiczna. Teren jest łatwy do pokonania rowerem.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Trasa teraz już bardziej atrakcyjna dla rowerzystów niż dla turystów pieszych. Przejazd rowerem zajmie około 2 godzin spacerowym tempem.

Szlak nr 7, pieszy, Nad Pomorzem. Znaki czarne: Aleksiejówka, Kukle, Zelwa (10 km)

Zarządzający: Oddział PTTK Suwałki

Nr w ewidencji PTTK: PL-2531-s

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **przed 2003 rokiem, stan zły, wymaga natychmiastowego odnowienia**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak jest krótki ale uroczy, prowadzi brzegiem jeziora Pomorze. Rozpoczyna się przy wejściu rzeki Marychy do jeziora, a kończy przy wyjściu rzeki z tego jeziora.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak jest łatwy do przejścia, ale na niektórych odcinkach trudny do przejechania rowerem.

Szlak nr 8, pieszy, Do granicy z Litwą. Znaki czarne: Dworczyisko, Sztabinki, Krasno-gruda, Dusznica, Ogrodniki przejście graniczne (9 km)

Zarządzający: Oddział PTTK Suwałki

Nr w ewidencji PTTK: PL-2517-s

Rok pierwszego znakowania: **1996**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2007, stan bardzo dobry**

Typ: **Szlak międzynarodowy** – fragment Europejskiego dalekobieżnego szlaku pieszego E-11.

Krótki opis krajoznawczy

Jest to szlak łącznikowy, który od granicy z Litwą stanowi część Europejskiego dalekobieżnego szlaku pieszego E-11 i z tego powodu jest to szlak o znaczeniu międzynarodowym. Prowadzi z obniżenia jezior Pirczis i Sztabinki na wierzchołną sfałdowaną wysoczyznę, zajętej przez

poła orne, a następnie przez tereny polno-leśne w pobliżu jeziora Hołny. Ostatnie dwa kilometry szlak przebiega wzdłuż granicy polsko-litewskiej do przejścia granicznego w Ogrodnikach.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki:

Szlak turystyczny o dużym stopniu trudności. Wycieczki rowerowe po tym odcinku należą do najtrudniejszych technicznie (długie podjazdy i strome zjazdy). Zimą nadaje się na trasy narciarskie ze względu urozmaicony i zalesiony teren.

Warto zobaczyć

Dworzysko – pomnik ku czci poległych żołnierzy AK z 1943 roku,

Krasnogruda – dwór należący do rodziny Kunatów

Szlak nr 9, pieszy, Nad Czarną Hańczą. Znaki czerwone: Wysoki Most, Sarnetki, Wysoki Most (14 km)

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki, Wigierski Park Narodowy**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-2525-c**

Rok pierwszego znakowania: **1990**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2005, stan dobry**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Ten krótki szlak pozwala na urozmaicenie opisanego wyżej szlaku niebieskiego (nr 2) i poznanie najpiękniejszych fragmentów środkowego biegu Czarnej Hańczy. Łączy się także w Sarnetkach ze szlakiem żółtym, dążącym do szlaków augustowskich. Mamy na nim możliwość poznania ludowego budownictwa drewnianego (są tu przykłady przedwojenne), niekiedy bogato zdobionego.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak jest łatwy do przejścia i przejechania rowerem. Nadaje się do turystyki narciarskiej.

Warto zobaczyć

Sarnetki – krzyż żelazny na kamiennej podstawie („Pamiętka Józefa i Teofili Milewskich z 1912 roku”)

Studziany Las – chałupa z pięknie zdobionym gankiem godłem Orla i malowanymi okiennicami

Szlak nr 10, pieszy, Na Dziewiętnasty Kilometr. Znaki czarne: Wysoki Most, Dziewiętnasty Kilometr (2,7 km)

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-2526-s**

Rok pierwszego znakowania: **1990**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2005, stan dobry**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak łącznikowy między szlakami czerwonym i żółtym. Prowadzi po Puszczy Augustowskiej. Skracając do szlaku czerwonego (Wysoki Most-Wysoki Most) i żółtego (Augustów-Mikaszkówka).

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak bardzo łatwy, „piknikowy”. Dobry na spacerowanie rodzinne.

Szlak nr 11, pieszy, Wokół Wigier. Znaki zielone: Stary Folwark, Bryzgiel, Stary Folwark (44,9 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Wigry, Rosochaty Róg, Mikołajewo, Czerwony Krzyż, Jastrzęby, Zakąty, Krusznik (15,2 km)

Zarządzający: **Oddział PTTK Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **PL-2521-z**

Rok pierwszego znakowania: **1990**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2007, stan bardzo dobry**

Typ: na odcinku Wigry – Węzłał **szlak międzynarodowy** (5,5 km), na pozostałym odcinku **szlak lokalny** (6 km).

Krótki opis krajoznawczy

Jest to główny i najchętniej odwiedzany szlak Wigierskiego Parku Narodowego. Wędrując dookoła perły suwalskich jezior, obejrzemy ze wszystkich stron leżący na dawnej wyspie

zespół pokamedulski, wypływ Czarnej Hańczy z Wigier i okolice jej wcześniejszego ujścia. Pokonamy moreny, wzgórze kemowe, akumulacyjne tarasy rzeczne oraz zagłębienia wytopi-skowe, wypełnione wodą lub torfem. Będziemy obcować z fascynującą przyrodą, z różnymi zbiorowiskami roślinnymi, chronionymi na wyznaczonych obszarach, po których można się poruszać tylko wyznakowanymi ścieżkami. Będzie też okazja podziwiania malowniczych za-tok wigierskich i okolicznych jezior.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak jest chętnie odwiedzany przez rowerzystów (chętniej niż przez pieszych), choć w nie-kórych miejscach trudny do pokonania rowerem. Odcinki prowadzące po drogach leśnych są bardzo dobre dla narciarzy.

Szlak nr 12, Bocianisko. Znaki czarne: Mikaszówka, Rudawka, Wołkusz, Bohatery Le-śne, Bohatery Stare, Bartniki, Starożyńce, Rubcowo (39,5 km)

Twórca szlaku: Fundacja „Harcerska wola”

Rok pierwszego znakowania: 1995

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **stan zły. W niektórych miejscach brak zna-ków i łatwo się zgubić.** Oznakowany znakami szlaku pieszego, jednak dokładny opis w posta-ci przewodnika i tablice informacyjne powodują, że bywa on również zaliczany do kategorii ścieżek edukacyjnych.

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Trasa wiedzie wzdłuż Kanału Augustowskiego obszarem zalesionym, charakterystycznym dla puszczy augustowskiej. W dalszej części wylaniają się przygraniczne wsie z polami upraw-nymi, dalej sprawne oko dostrzec może bunkry rosyjskie. Pod koniec trasy wchodzimy na równiny i bagna nad rzeką Wołkuszanką.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki: Szlak pieszy o dużej trudności, gęste zarośla komplikują poznanie trasy. Do turystyki rowerowej nadaje się tylko dla wpra-wionych rowerzystów górskich. Urozmaicony teren pozwala na wykazanie się sprawnym ko-larzom górskim jednocześnie poszerzając wiedzę na temat otaczającej przyrody. Bardzo przy-daje się opis trasy oraz wyostrzona intuicja, ponieważ oznaczenia trasy są niedostateczne.

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Odrębną kategorię szlaków pieszych stanowią ścieżki edukacyjne, zwane również ścieżkami dydaktycznymi, naukowymi lub poznawczymi. Są to oznakowane w terenie trasy, specjalnie przygotowane do celów edukacyjnych. Zazwyczaj są krótkie, ich optymalna długość wynosi od 2 do 6 km. Najlepiej gdy zamykają się w pętli z początkiem i końcem w tym samym miejscu. Na trasach ścieżek są przystanki z tablicami i innymi urządzeniami służącymi edukacji. Pozwalają one odkrywać to, czego sami nie dostrzegamy, co dotychczas często wydawało się nieciekawe i nieatrakcyjne. Ścieżki można tworzyć prawie wszędzie, niekoniecznie w miejscach najpiękniejszych. Są bardzo dobrym sposobem tworzenia nowych atrakcji turystycznych. Ten rodzaj szlaków jest szczególnie wykorzystywany w ruchu wycieczkowym dzieci i młodzieży szkolnej, przez turystów z tzw. segmentu „miłośników przyrody” oraz innych turystów zainteresowanych aktywnym poznawaniem przyrody i kultury regionu.

Na omawianym terenie znajdują się dwie ścieżki edukacyjne: „Puszcza” w Wigierskim Parku Narodowym i „Tropem wilka” w nadleśnictwie Głęboki Bród.

Ścieżki edukacyjne stanowią atrakcję przede wszystkim dla turystów pieszych. Zazwyczaj prowadzą na obszarach cennych przyrodniczo. Zatem szczególnie nadają się do udostępnienia na przykład rezerwatów przyrody.

Szlak nr 13, ścieżka edukacyjna Puszcza. Znaki żółte: Wysoki Most, Wysoki Most (3,8 m)

Zarządzający szlakiem: **Wigierski Park Narodowy**

Rok pierwszego znakowania: **2002**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2005, stan dobry.**

Typ: **szlak lokalny**

Znajduje się w okolicy Wysokiego Mostu – Gmina Giby. Trasa ścieżki prowadzi przez osiem przystanków. Długość trasy to 3,8 km. Pokonać odcinek można pieszo albo rowerem. Część ścieżki prowadzi przez las, jest dobrze oznaczona. Nadaje się również do zimowych wędrówek na nartach. Szczegółowy opis ścieżki znajduje się w przewodniku „Ścieżka poznawcza Puszcza”.

Szlak nr 14, ścieżka edukacyjna Tropem Wilka. Znaki: wilczy trop w kolorze czerwonym. Przebieg: Głęboki Bród, jez. Chylinki, leśniczówka Chylinki, Głęboki Bród (7 km)

Zarządzający szlakiem: **Nadleśnictwo Głęboki Bród**

Typ: **szlak lokalny**

Czas przejścia ścieżki – 4 godziny. W terenie oznaczona jest wizerunkiem wilczego tropu w kolorze czerwonym. Spacer zacząć można przy siedzibie nadleśnictwa w Głębokim Brodzie lub ze stancji wodnej po przejściu przez bród na Czarnej Hańczy. Na trasie jest osiem przystanków edukacyjnych omawiających zagadnienia dotyczące gospodarki leśnej, zwierząt i roślin występujących w lasach Nadleśnictwa Głęboki Bród. Ścieżka nadaje się doskonale na spacer i na przejazd rowerem, trudności sprawia jedynie przejazd przy brzegu Czarnej Hańczy. Zimą nadaje się na turystykę narciarską.

Szlak nr 15, ścieżka edukacyjna Leśne Przedszkole przy siedzibie Nadleśnictwa Płaska w Żylinach (0,4 km).

Zarządzający szlakiem: **Nadleśnictwo Płaska**

Typ: **szlak lokalny**

Ścieżka *Leśne Przedszkole* to zestaw tablic rozmieszczonych na rekreacyjnym terenie przy siedzibie nadleśnictwa Płaska. Ze względu na niewielkie odległości ścieżka nie posiada specjalnego oznakowania przebiegu.

SZLAKI ROWEROWE

Turystyka rowerowa jest jedną z najbardziej popularnych form aktywnego wypoczynku. Rzesza rowerzystów na Suwalszczyźnie powiększa się. Coraz więcej turystów przybywa specjalnie po to by naszą „piękną jak baśń” krainę poznawać przemierzając się rowerem. Pierwsze szlaki rowerowe pojawiły się na Suwalszczyźnie około 2000 roku w okolicach Augustowa. Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne „Oś” z Augustowa oznakowało kilka tras, głównie wokół tego miasta.

Proces tworzenia spójnej sieci szlaków rowerowych rozpoczął się od zaprojektowania i oznakowania w terenie głównych tras, mających stanowić szkielet tej sieci. Przede wszystkim konieczne było przeprowadzenie przez teren Suwalszczyzny dalekobieżnych szlaków rowerowych, mających znaczenie krajowe i międzynarodowe. I tak w 2003 roku suwalskie PTTK oznakowało fragment międzynarodowego szlaku rowerowego R-11 oraz północną część „Pierścienia rowerowego Suwalszczyzny”. Suwalski odcinek szlaku R-11 był pierwszym w Polsce oznakowanym fragmentem tej trasy, miało to miejsce w 2003 roku. Szlak R-11 w większości prowadzi drogami asfaltowymi. Takie rozwiązanie jest konieczne ze względu na

wymagania, jakie stawia się wobec szlaków dalekobieżnych. Trasy powinny spełniać standardy dla rowerzystów poruszających się z dużym obciążeniem. W 2007 roku suwalski Oddział PTTK oznakował kolejny odcinek trasy R11 w kierunku Warszawy, do granicy województwa podlaskiego z województwem mazowieckim.

Bezpośrednim motywem powstania „Pierścienia Rowerowego Suwalszczyzny” była współpraca z litewskim biurem Euroregionu Niemen w Mariampolu i również litewskim stowarzyszeniem rowerowym ATGAJA. W jej wyniku w 2003 roku utworzono dwa okrężne szlaki rowerowe, po litewskiej i polskiej stronie Suwalszczyzny. Z chwilą pełnego otwarcia się granic naszych krajów mają powstać szlaki łączące oba „pierścienie”, tworząc wspólną sieć tras rowerowych. Polski szlak stanowiący północną część „Pierścienia rowerowego Suwalszczyzny” oznakowany został kolorem niebieskim. W 2004 roku oznakowano południową część „Pierścienia rowerowego Suwalszczyzny”. Jest to szlak o charakterze transgranicznym i dlatego w terenie oznaczony jest symbolem R-65. W ten sposób obie części polskiego „pierścienia” zamknęły się, okrążając nasz region. Obecnie oznakowania północnego odcinka „Pierścienia” są w złym stanie i wymagają gruntownego odnowienia. Warto w tym momencie rozważyć ujednoczenie oznakowań północnej i południowej części „Pierścienia” i nadanie im wspólnego symbolu R65.

Kolejnym elementem „szkieletu” głównych tras rowerowych na Suwalszczyźnie jest „Szlak bociani”, będący przedłużeniem istniejącego już „Podlaskiego szlaku bocianiego”. Podlaska

część szlaku ma ponad 206 km i prowadzi od Białowieży do Goniądza. Odcinek suwalski został oznakowany w 2006 roku, w ramach realizowanego przez Suwalską Izbę Rolniczo-Turystyczną projektu „Zintegrowana sieć tras rowerowych Suwalszczyzny”. Projekt realizowany przez SIRT dotyczył wyłącznie obszaru powiatów augustowskiego, sejneńskiego i suwalskiego. W związku z tym suwalski odcinek „Szlaku bocianiego” rozpoczyna się we wsi Jasionowo nad Biebrzą i pozostał nie oznakowany odcinek pomiędzy Goniądzem i Jasionowem. Obie trasy – podlaska i suwalska – mają znaki w kolorze czerwonym. Połączenie obu tras powinno być jednym z priorytetów we wspólnych działaniach organizacji zajmujących się utrzymaniem szlaków turystycznych w województwie podlaskim. Szlak bociani połączy wtedy obszary o najwyższych walorach przyrodniczych – Puszcę Białowieską, Dolinę Górnej Narwi, Kotlinę Biebrzańską, Puszcę Augustowską i Pojezierze Suwalskie.

Uzupełnieniem głównych tras rowerowych i przejezdnych dla rowerzystów szlaków pieszych są lokalne szlaki rowerowe. Na naszym terenie istnieją i takie trasy. W latach 2005-2007 Suwalska Izba Rolniczo – Turystyczna, w ramach realizowanego projektu „Zintegrowana sieć tras rowerowych Suwalszczyzny”, doprowadziła do powstania 14 lokalnych szlaków rowerowych. Najwięcej z nich, bo 8 powstało wokół Augustowa. Część z nich stanowi zmodyfikowaną wersję szlaków Stowarzyszenia „Oś”.

Aktualnie na terenie powiatu sejneńskiego istnieje 5 szlaków rowerowych o łącznej długości 218 km. Łączna długość wszystkich 23 szlaków rowerowych na całej Suwalszczyźnie wynosi 1119 km.

Dodatkowego wyjaśnienia wymagają trasy rowerowe na terenie Wigierskiego Parku Narodowego. Jest to, jak na razie, jedyny obszar na Suwalszczyźnie, na którym dokonano klasyfikacji szlaków pieszych na łatwe i trudne dla rowerzystów. Podział ten znajduje swoje odzwierciedlenie w terenie. Jeżeli dany odcinek szlaku nadaje się dla rowerzystów, wtedy na drogowskazię pojawia się symbol-wizerunek roweru. Jeżeli nie ma takiego wizerunku, to oznacza, że wprawdzie można jechać dalej rowerem, ale należy spodziewać się drogi trudnej do pokonania. Oprócz szlaków pieszych i rowerowych znakowanych zgodnie z unormowaniami PTTK, są na terenie WPN-u również zwykle drogi gruntowe udostępnione dla ruchu turystycznego. Wszystkie te drogi doskonale nadają się dla rowerzystów, dlatego potocznie nazywane są w parku „drogami rowerowymi”. Zostały one oznakowane drogowskazami typu R3 – prostokątnymi tabliczkami o wymiarach 20 x 40 cm. Od drogowskazów szlaku rowerowego odróżnia je to, że strzałka jest w kolorze tła tabliczki, czyli jest biała.

Szlaki rowerowe na Suwalszczyźnie prowadzą w większości ogólnodostępnymi drogami o nawierzchni gruntowej i podrzędnyimi asfaltówkami. Ze względu na ukształtowanie terenu i nie najlepszy stan dróg, szlaki te nie należą do łatwych. Jednak takie a nie inne ich poprowadzenie wynika z przyjętego założenia, że podstawowym zadaniem szlaków tury-

stycznych jest doprowadzenie turystów do najciekawszych miejsc, trasami atrakcyjnymi pod względem krajobrazowym. Jakkolwiek jakość nawierzchni drogi miała znaczenie przy projektowaniu szlaków rowerowych na Suwalszczyźnie, to jednak nie była najważniejszym czynnikiem decydującym o wyborze trasy. Zresztą jakość dróg poprawia się a nawierzchni asfaltowych, nawet na drogach gminnych, przybywa. Szlaki rowerowe na Suwalszczyźnie mogą być docenione przede wszystkim przez rowerzystów przedkładających chęć zobaczenia ciekawych miejsc nad potrzebę „zaliczenia” określonej liczby kilometrów. Po naszych trasach najlepiej jeździć w niedużych grupach, niezbyt obciążonymi bagażem rowerami na grubych oponach i z dobrymi przerzutkami.

Szlak nr 16, rowerowy, Międzynarodowy szlak rowerowy R11, odcinek suwalski: Ruda, Augustów, Ogrodniki. Oznakowanie: zielony symbol R11. Przebieg: Ruda – Augustów – Ogrodniki (173,6 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinki:

Studzieniczna – Sucha Rzeczek – Serwy – Dalny Las – Danowskie – Monkinie (26,2 km),

Wigry – Maćkowa Ruda – Karolin – Sejny – Przejście Graniczne Ogrodniki (41,4 km).

Zarządzający szlakiem: **PTTK Oddział Suwałki**.

Nr w ewidencji PTTK: **R11**

Rok pierwszego znakowania: **2003**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2003, stan zły – wymaga odnowienia**

Typ: **szlak międzynarodowy**

Krótki opis krajoznawczy

Jest to jeden z węzła europejskich szlaków rowerowych. Prowadzi z Aten w Grecji do Przylądka Północnego w Norwegii (5964 km). Fragment szlaku R11 biegnący przez Suwalszczyznę prowadzi przez wyjątkowe miejsca tego regionu: Biebrzański Park Narodowy, Puszcę Augustowską, Wigierski Park

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki:

Szlak łatwy, prowadzący głównie lokalnymi drogami asfaltowymi. Jest to typowy szlak rowerowy, mało przydatny dla turystyki pieszej czy narciarskiej.

Warto zobaczyć

Studzieniczna – kościół p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej z 1847 roku z XVIII wieczną kopią obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej

Szlak nr 17, rowerowy, Pierścień rowerowy Suwalszczyzny – część północna. Znaki niebieskie: Żegary, Rutka-Tartak, Wiżajny, Rakówek, Legucie, Golubie, Maciejowięta, Stańczyki, Przerośl, Budy, Czarne, Raczki, Suwałki, Stary Folwark (173,4 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Żegary, Trakiszki, Puńsk (38,9 km).

Zarządzający szlakiem: **PTTK Oddział Suwałki**.

Nr w ewidencji PTTK: **R65**

Rok pierwszego znakowania: **2003**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2003, stan zły – wymaga odnowienia**

Typ: **szlak regionalny**

Krótki opis krajoznawczy

Jest to jeden z czterech głównych szlaków rowerowych na Suwalszczyźnie. Jadąc nim można zobaczyć przygraniczne tereny polsko – litewskie i dawne pogranicze polsko – pruskie.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Szlak jest łatwy, prowadzący głównie lokalnymi drogami asfaltowymi. Typowy szlak rowerowy, mało przydatny dla turystyki pieszej czy narciarskiej.

Warto zobaczyć

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny wybudowany w 1881 r., kościół w stylu neogotyckim, posadowiony na podstawie krzyża łacińskiego. Wewnątrz kościoła znajduje się pięć ołtarzy. Główny ołtarz wyrzeźbiony został w dębie. Przy kościele znajduje się stara plebania, w której otwarta jest izba regionalna, gdzie organizowane są wystawy sztuki ludowej i rękodzieła.

Kościół parafialny w Smolanach p. w. św. Izydora wybudowany w 1839 r., przy kościele znajduje się klasztor reformatorów – obecnie w klasztorze mieści się diecezjalny dom rekolekcyjny. Naprzeciwko kościoła znajduje się kaplica Habermanów zbudowana w 1846 r.

Synagoga w Puńsku pochodzi z przełomu XIX i XX wieku do roku 1941 pełniła funkcję sakralną. Synagoga połączona jest z budynkiem szkółki talmudycznej

Drewniany budynek dworca kolejowego z końca XX w. w Trakiszkach

Skansen, w którym zagrody litewskie pochodzą z XIX w., znajdują się w nim m.in.: dwuizbowy dom, stodoła w której odbywają się festiwale teatrów stodołanych, obora i sień. Budynki są drewniane, kryte słomą, przy skansenie znajduje się zajazd oraz muzeum.

Muzeum etnograficzne Józefa Vainy działające przy Domu Kultury Litewskiej w Puńsku.

Szlak nr 18, rowerowy, Pierścień rowerowy Suwalszczyzny – część południowa. Oznakowanie: zielony symbol R65. Przebieg: Dowspuda, Sztabin, Żegary (176,3 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Żabickie, Rubcowo, Giby, Berżniki, Żegary (64,2 km).

Zarządzający szlakiem: **PTTK Oddział Suwałki**

Nr w ewidencji PTTK: **R65**

Rok pierwszego znakowania: **2004**

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2004 – stan dobry**

Typ: **szlak regionalny**

Krótki opis krajoznawczy

Jest to jeden z czterech głównych szlaków rowerowych na Suwalszczyźnie. Jadąc nim można zobaczyć przygraniczne tereny polsko – litewskie i dawne pogranicze polsko – pruskie.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki:

Szlak o średnim stopniu trudności, prowadzący drogami żwirowymi i drugorzędnymi drogami asfaltowymi. Poza odcinkiem asfaltowym we wsi Stańczyki atrakcyjny również dla narciarzy i turystów konnych.

Szlak nr 19, rowerowy, Szlak bociani. Kolor czerwony: Jasionowo – Sztabin – Lipsk – Mikaszówka – Głęboki Bród – Stary Folwark – Gulbieniszki – Hańcza – Stańczyki (183,1 km)

Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Czerwony Folwark, Mikołajewo, Czerwony Krzyż, Serwetki, Gulbin, Głęboki Bród, Strzelcowizna, Mikaszówka, Lubinowo, Nowe Bohaterki, Bartniki, Starożyńce, Żabickie, Skieblewo (59,3 km).

Zarządzający szlakiem: **SIRT Suwałki**.

Rok pierwszego znakowania: **2006**.

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **2007 – stan bardzo dobry**.

Typ: **szlak krajowy**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak ten stanowi przedłużenie Podlaskiego szlaku bocianiego i prowadzi przez obszary o najwyższych walorach przyrodniczych – Puszcze Białowieską, Dolinę Górnej Narwi, Kotlinę Biebrzańską, Puszcze Augustowską i Pojezierze Suwalskie. Trasa łączy ze sobą 3 parki

narodowe – Białowiecki, Narwiański i Biebrzański – oraz 2 parki krajobrazowe – Suwalski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki:

Szlak o średnim stopniu trudności, prowadzący drogami żwirowymi i drugorzędnymi drogami asfaltowymi. Od Maciejowięt jest atrakcyjny również dla narciarzy i turystów konnych.

Szlak nr 20, rowerowy, Wzdłuż Kanału Augustowskiego. Znaki czarne: Mikaszówka, Płaska, Sucha Rzeczka, Czarny Bród (20,4 km)

Zarządzający: UG Płaska

Rok pierwszego znakowania: 2007

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: **bardzo dobry**

Typ: **szlak lokalny**

Krótki opis krajoznawczy

Szlak przebiega wzdłuż Kanału Augustowskiego, oraz jezior włączonych do jego systemu. Jest to miejsce atrakcyjne krajoznawczo i przyrodniczo z ciekawymi zabytkami. W większości pokrywa się z zielonym szlakiem pieszym.

Stopień trudności i przydatności dla innych form turystyki

Pieszko jest łatwy do przejścia, rowerowo trudny (na początku szlaku wąska ścieżka wzdłuż kanału, dalej liczne wzniesienia na trasie)

Szlak konny

Szlak nr 21, Szlak konny Puszczy Augustowskiej i Mazur. Znaki: zielony proporzcyk (85 km)

Zarządzający: Nadleśnictwa Rajgród, Augustów, Płaska, Suwałki i Szczebra. Nadleśnictwo Rajgród nieformalnie nadzoruje działania związane ze szlakiem.

Rok pierwszego znakowania: 2003

Rok ostatniego znakowania, stan oznakowań: 2003, stan bardzo zły

Typ: szlak regionalny

Oznakowanie szlaku stanowi emblemat zielonego proporzcyka, który mieli na kołnierzach swoich mundurów żołnierze kawalerii w II Rzeczpospolitej.

Przebieg

Szlak nie stanowi jednej linii tylko rozdwa się, ma odnogi i tworzy pętle. Na omawianym obszarze szlak przebiega tylko przez teren gminy Płaska. Mija następujące miejsca i miejscowości:

- odcinek liniowy: Balinka, Sejenek, Czarny Bród, Śluza Paniewo
- pętla: rezerwat Perkuć, leśniczówka Jazy, leśniczówka Maleszówka, Mikaszówka, Gruszki, Rudawka, śluza Tartak, Rygoł, Sucha Rzeczką, śluza Perkuć;
- odcinek liniowy: Czarny Bród, Sucha Rzeczką, Danowskie.

Opis szlaku

Szlak konny Puszczy Augustowskiej i Mazur stanowi sieć oznakowanych dróg i ścieżek, na których dopuszczalna jest jazda końmi wierzchowymi, a tam gdzie pozwalają na to warunki terenowe również zaprzęgami konnymi. Przy projektowaniu trasy kierowano się przede wszystkim bezpieczeństwem koni. Stąd w 90% prowadzi ona po nieutwardzonych nawierzchniach. Zminimalizowano także możliwości kontaktu z ruchem kołowym. Nie mniej ważnym argumentem były również walory krajobrazowe, obecność miejsc upamiętnionych historycznie. Na trasie szlaku w dość regularnych odstępach znajdują się stacje – miejsca gdzie można przenocować i wypożyczyć konie.

Szlaki kajakowe

Na obszarze powiatu Sejny i gminy Płaska spływy kajakowe są organizowane przede wszystkim szlakiem Czarnej Hańczy i Kanału Augustowskiego. Rzeka Czarna Hańcza poniżej jeziora Wigry i Kanał Augustowski na całej swej długości stanowią atrakcyjne, znane (markowe) ogólnopolskie szlaki kajakowe. Wraz z odbudową białoruskiego odcinka Kanału Augustowskiego oraz otwarciem wodnego przejścia granicznego w Kurzyńcu, szlak uzyskał rangę międzynarodową. Często organizowane są spływy jednodniowe na odcinkach: Frącki – Dworczyko lub Rygoł, Wysoki Most – Frącki, rzadziej Maćkowa Ruda – Wysoki Most lub Tartaczysko. Na Kanale Augustowskim największa presja turystyczna ma miejsce na odcinkach: śluza Sosnowek – Mikaszówka i Gorczyca – Mikaszówka. Czarna Hańcza przyciąga swoją naturalnością meandrów, wypłyceń i zakoli oraz bogactwem przyrody całej swej doliny (łąki, olsy, bory, torfowiska, ptactwo wodne, bobry, wydry). Z kolei Kanał fascynuje harmonią połączenia poszczególnych odcinków, z leżącymi na jego trasie jeziorami, zadziwia pomysłowością i funkcjonalnością ówczesnej inżynierii wodnej. Na szlaku znajdują się stacje wodne i pola biwakowe – generalnie w złym stanie, bez prądu elektrycznego i wody głębinowej. Za wyjątkiem okolic Gorczyca i Płaskiej oraz obiektu gastronomiczno – noclegowego „Starożyń” na szlaku napotkamy pojedyncze kwatery prywatne i sezonowe punkty gastronomiczne. Obsługę szlaku, organizowanie spływów i wypożyczanie kajaków prowadzą głównie firmy augustowskie, rzadziej suwalskie, coraz częściej sprzęt pływający przywożą sami uczestnicy spływów. Na trasie obecnie działają pojedyncze wypożyczalnie kajaków.

Szlak nr 22, kajakowy, Czarną Hańczą i Kanałem Augustowskim (70 km).

Ranga: szlak międzynarodowy

Opis krajoznawczy

Krajobraz Puszczy Augustowskiej wyciętej i eksploatowanej przez ludzi w formie pól uprawnych (głównie tytoń). W niektórych odcinkach pojawia się zagospodarowanie agroturystyczne

(pola biwakowe, miejsca rekreacyjne, gastronomie, sauny, handel artykułami spożywczymi własnego przetwórstwa na kładkach rzecznych.

Stopień trudności

Szlak łatwy.